

Методичні рекомендації щодо евакуації людей з інвалідністю

Евакуація людей з інвалідністю. Методичні рекомендації.
Упорядники: Ілона Єленєва, Павло Ждан. ПРООН – Київ 2022 рік.

Методичні рекомендації підготовлено під час впровадження Спільної програми ПРООН, ООН Жінки, Дитячого фонду ООН, Фонду ООН у галузі народонаселення в межах проєкту «Забезпечення ґендерно чутливої інклюзії осіб з інвалідністю в процесі гуманітарного реагування» за підтримки Партнерства ООН з прав осіб з інвалідністю (UNPRPD).

Усі думки, викладені у виданні, належать його укладачам і не обов'язково збігаються з поглядами Партнерства ООН з прав осіб з інвалідністю (UNPRPD), ПРООН, ООН Жінки та інших агенцій ООН, які впроваджують Спільну програму «Забезпечення ґендерно чутливої інклюзії осіб з інвалідністю в процесі гуманітарного реагування».

Зміст

Список абревіатур	4
Вступ	5
Організація підтримки людей з інвалідністю в процесі евакуації	7
Створення комісії з питань евакуації	9
План евакуації населення	10
Алгоритм перевірки чек-листа	13
1. Людей з інвалідністю, яким може знадобитися допомога під час евакуації, заздалегідь визначено та обліковано, відомі їхні потреби	13
2. Працівників аварійно-рятувальної служби й тих, які супроводжують людей з інвалідністю, заздалегідь визначено та підготовлено	15
3. Наявна належна система раннього інформування та оповіщення	17
4. Способи евакуації мають бути доступні та належним чином сплановані	19
5. Евакуаційний транспорт є у достатній кількості та доступний	20
6. Центри розміщення архітектурно доступні	21
Додаток	23
«Тривожна валіза» для людей з інвалідністю	23
Поради щодо підтримки стану здоров'я та ліків	24
Поради для людей, які не чують і з порушенням слуху	25
Поради для незрячих або людей з порушенням зору	25
Поради людям з порушенням мовлення	25
Поради для людей з інтелектуальними порушеннями або порушеннями розвитку та їх супроводжуючих	26
Поради для людей з фізичними порушеннями	26
Поради для супроводжуючих людей із хворобою Альцгеймера та пов'язаною з нею деменцією	27

Список абрєвіатур

ДСНС	Державна служба України з надзвичайних ситуацій
КМУ	Кабінет міністрів України
МВС України	Міністерство внутрішніх справ України
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ПРООН	Програма розвитку ООН
УТОГ	Українське товариство глухих
УТОС	Українське товариство сліпих

Вступ

Методичні рекомендації складено за результатами дослідження «Швидка оцінка досвіду евакуації людей з інвалідністю в Україні внаслідок воєнних дій 2022 року»¹ та аналізу нормативно-правових актів:

- Кодексу цивільного захисту України².
- Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 26 червня 2013 р. № 444³.
- Порядку організації та проведення професійної підготовки, підвищення кваліфікації основних працівників професійних аварійно-рятувальних служб, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 2 жовтня 2013 р. № 729⁴.
- Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841⁵.
- Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та організації зв'язку у сфері цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 27 вересня 2017 р. № 733⁶.
- Методики планування заходів з евакуації, затвердженої наказом МВС України від 10 липня 2017 р. № 579⁷.
- Порядку виявлення осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, які проживають у зоні надзвичайної ситуації або можливого ураження, та організації їх супроводження, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 18 квітня 2018 р. № 282⁸.

1 Єленєва І., Ждан П. Звіт «Швидка оцінка досвіду евакуації людей з інвалідністю в Україні». ПРООН (2022).

2 Кодекс цивільного захисту України № 5403-VI (2012). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>

3 Постанова КМУ «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» № 444 (2013). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/444-2013-%D0%BF#Text>

4 Постанова КМУ «Про затвердження Порядку організації та проведення професійної підготовки, підвищення кваліфікації основних працівників професійних аварійно-рятувальних служб» № 729 (2013). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/729-2013-%D0%BF#Text>

5 Постанова КМУ «Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій» № 841 (2013). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-%D0%BF#n11>

6 Постанова КМУ «Про затвердження Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та організації зв'язку у сфері цивільного захисту» № 733 (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2017-%D0%BF#Text>

7 Наказ МВС України «Про затвердження Методики планування заходів з евакуації» № 579 (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0938-17>

8 Постанова КМУ «Про затвердження Порядку виявлення осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, які проживають у зоні надзвичайної ситуації або можливого ураження, та організації їх супроводження» № 282 (2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/282-2018-%D0%BF#Text>

Під час складання методичних рекомендацій враховано рекомендації вітчизняних благодійних, волонтерських і громадських організацій (об'єднань), а також міжнародної гуманітарної організації СВМ⁹ Міністерства внутрішньої безпеки Сполучених Штатів Америки¹⁰.

Методичні рекомендації покликані допомогти органам влади та юридичним особам підготуватися до евакуації, забезпечити безпосередньо саму евакуацію та розміщення після евакуації населення таким чином, щоб права та інтереси людей з інвалідністю під час відповідних процесів перебували на належному рівні та нарівні з іншими.

Основні правила щодо врахування потреб людей з інвалідністю під час евакуації населення:

- усе, що робиться, повинно бути інклюзивним, тобто однаково доступним для людей без/з інвалідністю;
- якщо неможливо забезпечити інклюзивність, потрібно вживати заходів щодо досягнення максимальної доступності за рахунок розумних пристосувань;
- варто консультуватися з представниками громадських об'єднань людей з інвалідністю чи інших суб'єктів, які представляють інтереси таких людей.

Згідно з Конвенцією ООН про права осіб з інвалідністю¹¹ до людей/осіб з інвалідністю належать особи зі стійкими фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними (зір, слух та ін.) порушеннями, які за взаємодії з різними бар'єрами можуть заважати їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими.

9 Christian Blind Mission (CBM). Християнська місія сліпих. (2017). Покрокове практичне керівництво з інклюзивної гуманітарної польової роботи. <https://hhot.cbm.org/>

10 Офіційний сайт Міністерства внутрішньої безпеки Сполучених Штатів Америки. (2022). <https://www.ready.gov/>

11 Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. (2022). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_q71#Text

Організація підтримки людей з інвалідністю в процесі евакуації

Організацію проведення евакуації населення покладено на Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві держадміністрації, органи місцевого самоврядування та керівників суб'єктів господарювання¹².

Проведення евакуації населення забезпечують шляхом¹³:

- 1) утворення регіональних, місцевих та об'єктових органів з евакуації;
- 2) планування евакуації;
- 3) визначення безпечних районів, придатних для розміщення евакуйованого населення та майна;
- 4) організації оповіщення керівників суб'єктів господарювання і населення про початок евакуації;
- 5) організації управління евакуацією;
- 6) життєзабезпечення евакуйованого населення в місцях їх безпечного розміщення;
- 7) навчання населення діям під час проведення евакуації.

Організацію оповіщення, евакуації та прибуття на збірні пункти евакуації (пункти посадки) осіб з інвалідністю, зокрема осіб з фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, покладено на комісії з питань евакуації¹⁴.

¹² Постанова КМУ «Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій» № 841 (213). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-%D0%BF#n11>

¹³ Кодекс цивільного захисту України № 5403-VI (2012). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>

¹⁴ Постанова КМУ «Про затвердження Порядку виявлення осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, які проживають у зоні надзвичайної ситуації або можливого ураження, та організації їх супроводження» № 282 (2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/282-2018-%D0%BF#Text>

Рекомендовано під час планування кожного з цих процесів враховувати аспект «інвалідності» та залучати за згоди як консультантів людей з інвалідністю та/або суб'єктів, які представляють інтереси людей з інвалідністю, надають їм послуги та працевлаштовують їх.

До таких суб'єктів належать:

- громадські об'єднання людей з інвалідністю;
- підприємства, установи та організації УТОСу та УТОГу, інших суб'єктів, де працюють люди з інвалідністю;
- інтернатні установи соціальної сфери;
- пансіонати для людей похилого віку;
- інтернатні заклади сфери освіти з цілодобовим перебуванням дітей з інвалідністю та порушеннями розвитку;
- заклади охорони здоров'я з цілодобовим перебуванням і дітей, і дорослих.

Створення комісії з питань евакуації

Комісія з питань евакуації – це тимчасовий орган з питань евакуації, що функціонує при органі чи юридичній особі, що його створив.

Хто створює комісії з питань евакуації¹⁵:

- центральні органи виконавчої влади;
- Рада міністрів Автономної Республіки Крим;
- місцеві держадміністрації;
- органи місцевого самоврядування;
- юридичні особи.

Функції комісії з питань евакуації¹⁶:

- планування евакуації на відповідному рівні;
- підготовка населення до здійснення заходів з евакуації;
- підготовка органів з евакуації до виконання завдань;
- здійснення контролю за підготовкою проведення евакуації;
- приймання і розміщення евакуйованого населення.

Склад комісії з питань евакуації¹⁷:

- керівника комісії з питань евакуації та її персональний склад призначає орган, за рішенням якого створено органи з евакуації. У невідкладних випадках у складі таких комісій створюють оперативні групи, що починають роботу з моменту прийняття рішення про здійснення евакуації населення.

Органами з евакуації також є¹⁸:

- збірні пункти евакуації;
- проміжні пункти евакуації;
- приймальні пункти евакуації.

Рекомендовано (там, де законодавство не містить ніяких відповідних заборон) включати до складу комісій з питань евакуації або щонайменше залучати до консультацій людей з інвалідністю та/або суб'єктів, які представляють інтереси людей з інвалідністю.

15 Постанова КМУ «Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій» № 841 (2013). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-%D0%BF#n11>

16 Там само.

17 Там само.

18 Там само.

План евакуації населення

План евакуації населення¹⁹:

- розробляє комісія з питань евакуації;
- підписує її голова;
- затверджує керівник органу, який створив таку комісію;
- погоджує орган, на території якого планують розміщення евакуйованого населення.

Особливості діяльності комісії з питань евакуації під час планування заходів з евакуації осіб з інвалідністю²⁰:

- оцінює обсяги і характер евакуаційних заходів;
- визначає пріоритети та особливості під час евакуації осіб з інвалідністю, зокрема з фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, та інших маломобільних груп населення (осіб, які їх супроводжують), зокрема тих, які перебувають у закладах охорони здоров'я, освіти та соціального захисту.

Під час оцінювання обсягів і характеру евакуаційних заходів визначають²¹:

- кількість осіб з інвалідністю з порушенням опорно-рухового апарату (окремо визначають кількість тих, хто пересувається самостійно, на кріслах колісних, перебуває в лежачому стані);
- кількість осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, які потребують під час проведення евакуації допомоги сторонніх осіб і медичного забезпечення;
- кількість осіб, які супроводжують осіб з інвалідністю;
- медичний персонал, потрібний для супроводження осіб з інвалідністю;
- місця постійного проживання (перебування) осіб з інвалідністю;
- маршрути руху до збірних пунктів евакуації;

19 Постанова КМУ «Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій» № 841 (2013). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-%D0%BF#n1>

20 Наказ МВС України «Про затвердження Методики планування заходів з евакуації» № 579 (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0938-17>

21 Там само.

- порядок прибуття осіб з інвалідністю, які самостійно не можуть пересуватися, до збірних пунктів евакуації або проведення їх евакуації з місця постійного проживання;
- способи оповіщення та інформування осіб з інвалідністю залежно від типу порушень.

Заходи з евакуації осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення включають окремим розділом до планів евакуації населення/планів цивільного захисту на особливий період²².

В окремому розділі «Особливості планування евакуації осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення» зазначають інформацію про²³:

- кількість осіб з інвалідністю та осіб, які їх супроводжують;
- транспортні засоби, які буде задіяно;
- пункти посадки (висадки) осіб з інвалідністю;
- забезпечення транспортних засобів спеціальним обладнанням для посадки (висадки) та перевезення осіб з інвалідністю;
- залучення спеціального медичного транспорту для перевезення осіб з інвалідністю (за потреби).

Рекомендовано для врахування потреб людей з інвалідністю під час планування евакуаційних заходів консультиватися з людьми з інвалідністю та/або суб'єктами, які представляють інтереси таких людей, а також керуватися наведеним нижче **чек-листом**.

22 Наказ МВС України «Про затвердження Методики планування заходів з евакуації» № 579 (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0938-17>

23 Там само.

Чек-лист

для врахування потреб людей з інвалідністю під час планування евакуаційних заходів

1.

Людей з інвалідністю, яким може знадобитися допомога під час евакуації, заздалегідь визначено та обліковано, відомі їхні потреби.

2.

Членів аварійно-рятувальної групи й тих, які супроводжують людей з інвалідністю, заздалегідь визначено та підготовлено (пройшли навчання та володіють навичками першої медичної допомоги, комунікації з людьми з різними типами порушень, зокрема людьми з фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, і знають особливості користування допоміжними засобами для людей з інвалідністю).

3.

Наявна належна система раннього інформування та оповіщення: інформування та оповіщення людей з інвалідністю здійснюють своєчасно та доводять до них у доступних форматах.

4.

Способи евакуації доступні та належним чином сплановані.

5.

Евакуаційний транспорт є у достатній кількості та доступний і/або наявні розумні пристосування для посадки/висадки до/з нього людей з інвалідністю.

6.

Центри розміщення (зокрема вхідні групи, туалети та душові кімнати) архітектурно доступні для людей з інвалідністю та/або мають розумні пристосування для них.

Алгоритм перевірки чек-листа

1.

Людей з інвалідністю, яким може знадобитися допомога під час евакуації, заздалегідь визначено та обліковано, відомі їхні потреби

Для виявлення громадян, які підлягають (потребують) евакуації²⁴ (і під час надзвичайної ситуації, і в разі можливого ураження та організації супроводження таких осіб), насамперед осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, на місцях **можна створювати групи виявлення та супроводження**. Такі групи потрібно формувати з-поміж фахівців (працівників/службовців):

- з питань цивільного захисту;
- поліції;
- соціального захисту населення;
- справ дітей;
- охорони здоров'я;
- обласних територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг);
- центрів соціальних служб.

Виявлення осіб, які підлягають (потребують) евакуації, здійснюють відвідуванням місць їхнього постійного проживання/перебування на підставі списків, наданих²⁵:

- органами з питань цивільного захисту;
- органами соціального захисту населення;
- органами охорони здоров'я;
- службами у справах дітей;
- територіальними центрами соціального обслуговування (надання соціальних послуг);
- центрами соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді;
- громадськими об'єднаннями осіб з інвалідністю.

24 Постанова КМУ «Про затвердження Порядку виявлення осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, які проживають у зоні надзвичайної ситуації або можливого ураження, та організації їх супроводження» № 282 (2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/282-2018-%D0%BF#Text>

25 Там само.

Списки громадян, які підлягають евакуації, також складають (у трьох примірниках) особи, які здійснюють управління об'єктом господарювання, будинком²⁶:

- один з них залишається в особі, яка здійснює управління об'єктом господарювання, будинком;
- другий після уточнення списків надсилають на збірний пункт евакуації (у разі отримання рішення про проведення евакуації);
- третій надсилають на приймальний пункт евакуації.

Такі списки корегують щороку особи, які здійснюють управління об'єктами господарювання, будинками.

Рекомендовано в списках громадян, які підлягають (потребують) евакуації, навпроти прізвищ осіб, зазначати інформацію про:

- категорії осіб, до яких вони належать;
- стать;
- вік;
- групу інвалідності;
- наявні порушення (труднощі із зором, слухом, пересуванням, пам'яттю, мовленням, розумінням, доглядом за собою);
- користування допоміжними засобами (кріслом колісним, ходунками, милицями, палицею та ін.);
- користування медичними виробами (слуховими апаратами, кисневими концентраторами, сечоприймачами, калоприймачами²⁷ та ін.);
- наявність (відсутність) родичів (близьких, друзів);
- потребу в сторонній допомозі (лежача, потребує фізичного супроводження та ін.);
- потребу в медичному супроводженні;
- та ін.

26 Постанова КМУ «Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій» № 841 (2013). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-%D0%BF#n11>

27 Постанова КМУ «Про затвердження Порядку забезпечення осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю, інших окремих категорій населення медичними виробами та іншими засобами» № 1301 від 3 грудня 2009 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1301-2009-%D0%BF#Text>

2.

Працівників аварійно-рятувальної служби і тих, які супроводжують людей з інвалідністю, заздалегідь визначено та підготовлено

Засади організації та здійснення первинної професійної підготовки і підвищення кваліфікації основних працівників аварійно-рятувальних служб, створених на професійній основі, **визначено законодавством**²⁸.

Навчання працівників аварійно-рятувальних служб здійснюють:

- у закладах вищої, професійної (професійно-технічної) освіти;
- у навчально-методичних центрах цивільного захисту та безпеки життєдіяльності;
- безпосередньо у підрозділах аварійно-рятувальних служб.

Навчання непрацюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях здійснюють²⁹:

- за місцем роботи – працюючого населення;
- за місцем навчання – дітей дошкільного віку, учнів і студентів;
- за місцем проживання – непрацюючого населення.

Організацію навчання працюючого та непрацюючого населення покладають на ДСНС, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування.

Для **волонтерів**, які долучаються до заходів з евакуації, доцільно розробляти короткі навчальні пам'ятки-нагадування.

Пам'ятка волонтеру

Під час евакуації людей з інвалідністю:

- Запитайте людину про те, як ви можете найкраще допомогти їй під час евакуації.
- Обов'язково нагадайте про потребу взяти із собою допоміжні засоби для пересування, якщо в них є потреба, та ліки.
- Виявляйте шанобливе ставлення, підтримуючи людей з інвалідністю, спілкуйтеся з ними так, щоб усі розуміли й могли швидко діяти.

28 Постанова КМУ «Про затвердження Порядку організації та проведення професійної підготовки, підвищення кваліфікації основних працівників професійних аварійно-рятувальних служб» № 729 (2013). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/729-2013-%D0%BF#Text>

29 Постанова КМУ «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» № 444 (2013). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/444-2013-%D0%BF#Text>

Рекомендовано, щоб плани з евакуації населення передбачали навчання працівників аварійно-рятувальних служб і осіб, які супроводжують людей з інвалідністю, під час:

- участі у командно-штабних навчаннях та об'єктових тренуваннях;
- навчання населення діям під час здійснення евакуації.

Представники аварійно-рятувальних служб та особи, які супроводжують, мають проходити навчання, щоб знати, як правильно евакуювати та супроводжувати людей з інвалідністю, а також спілкуватися з ними.

Люди, залучені до організації та безпосередньо до процесу евакуації, зокрема особи, які супроводжують, мають чітко розуміти, які особисті речі потрібно взяти людям з інвалідністю в разі евакуації. Рекомендації для «тривожної валізи» для людей з різними типами порушень наведено в Додатку «Тривожна валіза» для людей з інвалідністю».

Важливий аспект під час навчання – залучення людей з інвалідністю на підготовчому етапі. Під час навчання варто уникати симуляцій і рольових ігор, де люди без інвалідності грають роль людей з інвалідністю. Для таких навчань варто залучити справжніх людей з інвалідністю.

Навчання повинні відбуватися з урахуванням усіх обмежень життєдіяльності (порушень), які тільки можуть бути у людей з інвалідністю (фізичні, психічні, інтелектуальні або сенсорні).

Рекомендовано залучати до навчання з питань супроводу осіб з інвалідністю, зокрема на транспорті, як тренерів представників громадських об'єднань осіб з інвалідністю та використовувати під час такого навчання та самоосвіти посібник «Організація та реалізація процесу надання фізичного супроводу та допомоги на транспорті пасажиром з інвалідністю. Методичні рекомендації для працівників транспортно-дорожньої інфраструктури» та відповідні навчальні відеоматеріали³⁰.

30 Постанова КМУ «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» № 444 (2013). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/444-2013-%D0%BF#Text>

3.

Наявна належна система раннього інформування та оповіщення

Канали інформування та оповіщення населення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій:

- телебачення;
- радіо;
- інтернет: наприклад, системи швидкого сповіщення про повітряну тривогу Google³¹;
- мобільний телефонний зв'язок: (наприклад, мобільні застосунки: «Тривога»³², Київ-цифровий або СМС-повідомлення);
- система оповіщення Державної служби України з надзвичайних ситуацій;
- оголошення в громадському транспорті;
- соціальні мережі;
- групи у месенджерах: Viber, Telegram, WhatsApp;
- керівниками установ та організацій, що надають послуги, на яких працюють або де проживають люди з інвалідністю.

Способи інформування та оповіщення людей з інвалідністю про надзвичайні ситуації мають бути одночасно доступні і для людей без інвалідності, і для людей з інвалідністю, враховуючи види наявних у них порушень.

Для інформування та оповіщення людей з інвалідністю потрібно передбачити застосування таких технічних засобів, що враховують диференціацію за видами наявних у них порушень:

- звукові маяки;
- світлозвукові сповіщувачі;
- аудіокоментування;
- переклад на жестову мову;
- субтитри;
- формат легкого читання;
- розсилки текстових повідомлень;
- гучномовці, встановлені на транспортних засобах;
- інші відповідні засоби.

31 Вокер К. (2022, 04 березня). «Допомога Україні». <https://blog.google/inside-google/company-announcements/helping-ukraine/>

32 Урядовий портал. (2022, 01 березня). «За підтримки Міністерства цифрової інформації України запущено застосунок «Повітряна тривога» для оперативної реакції на початок і закінчення тривоги». <https://www.kmu.gov.ua/news/zapushcheno-pidtrimki-minicfri-zapushcheno-zastosunok-povitryana-trivoga-dlya-operativnoyi-reakcii-na-pochatok-i-zakinchennya-trivoga>

Під час інформування та оповіщення населення потрібно передбачати обов'язкове доведення повідомлень і сигналів до осіб з фізичними, психічними, інтелектуальними та сенсорними порушеннями, керівників підприємств, установ і організацій Українського товариства сліпих та Українського товариства глухих, інших підприємств, установ і організацій, що надають послуги особам з інвалідністю та маломобільним групам населення, визначених місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування або за місцем роботи зазначених осіб (у доступній для них формі), керівників інтернатних закладів, закладів охорони здоров'я, які мають ліжковий фонд, пенітенціарних установ³³.

Інформування та оповіщення осіб з фізичними, психічними, інтелектуальними і сенсорними порушеннями та інших маломобільних груп населення (осіб, які їх супроводжують) організовують³⁴:

- органи влади;
- власники об'єктів з масовим перебуванням людей;
- керівники юридичних осіб незалежно від форми власності, де працюють або можуть перебувати зазначені особи.

Рекомендовано, щоб плани з евакуації населення передбачали інформування та оповіщення людей з інвалідністю і враховували види наявних у них порушень.

Варто долучати до інформування та оповіщення людей з інвалідністю суб'єктів, які представляють інтереси людей з інвалідністю. Вони мають досвід розповсюдження інформації для людей з різними видами порушень і порадять найзручніший спосіб донесення інформації. Окрім цього, такі суб'єкти мають подекуди значущі комунікаційні канали зв'язку з людьми з інвалідністю та власну розгалужену структуру (іноді навіть всеукраїнського масштабу), які також варто використовувати для інформування та оповіщення людей з інвалідністю.

33 Постанова КМУ «Про затвердження Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та організації зв'язку у сфері цивільного захисту» № 733 (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2017-%D0%BF#Text>

34 Там само.

4.

Способи евакуації мають бути доступні та належним чином сплановані

Під час планування заходів з евакуації маршрути руху, місця привалів та їхня тривалість, розташування та оснащення медичних пунктів, пунктів обігрівання, харчування, забезпечення водою на всьому маршруті руху мають бути однаково доступні і для осіб без інвалідності, і для осіб з інвалідністю³⁵.

Планування обладнання збірних пунктів евакуації, приймальних пунктів евакуації, проміжних пунктів евакуації, пунктів посадки, висадки, маршрутів евакуації здійснюють з урахуванням потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення³⁶.

Потрібно забезпечити:

- прибуття людей з інвалідністю, які самостійно не можуть пересуватися, до збірних пунктів евакуації або здійснення їх евакуації з місця постійного проживання;
- доступність збірних пунктів евакуації, приймальних пунктів евакуації, проміжних пунктів евакуації, пунктів посадки/висадки (зокрема залізничні/автобусні вокзали/станції), маршрутів евакуації для людей з інвалідністю таким чином, щоб вони могли користуватися відповідними об'єктами нарівні з іншими.

Рекомендовано, щоб плани з евакуації населення передбачали лише доступні для людей з інвалідністю маршрути руху до збірних пунктів евакуації та способи евакуації і враховували види наявних у таких осіб порушень. У разі відсутності таких маршрутів і способів варто передбачати заходи з їх розумного пристосування.

Рекомендовано консультуватися з представниками громадських об'єднань людей з інвалідністю чи інших суб'єктів, які представляють інтереси таких людей, щодо обрання та обстеження зазначених маршрутів і способів для отримання від них фахової інформації щодо їх доступності та/або заходів з їх розумного пристосування до потреб людей з інвалідністю.

Рішення про визначення таких маршрутів і способів варто приймати лише після того, як буде з'ясовано, що вони інклюзивні або максимально розумно пристосовані. Не забувайте запитати людину з інвалідністю, якими способами їй зручніше користуватися, якщо є вибір різних маршрутів і способів.

35 Наказ МВС України «Про затвердження Методики планування заходів з евакуації» № 579 (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0938-17>

36 Там само.

5.

Евакуаційний транспорт є у достатній кількості та доступний

Планування транспортного забезпечення евакуаційних заходів передбачає підготовку транспортних засобів для виконання евакуаційних перевезень осіб з інвалідністю та осіб, які їх супроводжують³⁷.

Для перевезення людей з інвалідністю бажано застосовувати медичний та інший спеціально обладнаний транспорт. Як свідчить практика роботи з евакуйованим населенням під час війни 2022 року, для транспортування залучають усі можливі транспортні засоби, зокрема шкільні автобуси та автобуси приватних перевізників. Здебільшого такі транспортні засоби не пристосовані для перевезення людей, які користуються кріслами колісними.

Людей з інвалідністю або їхніх представників можна залучати до обстеження транспортних засобів, які заплановано задіяти для евакуації населення.

Рекомендовано, щоб плани з евакуації населення передбачали використання для евакуації людей з інвалідністю, які користуються кріслами колісними, лише пристосовані для них транспортні засоби. У разі відсутності таких транспортних засобів у планах з евакуації варто передбачати заходи з їх придбання та/або розумного пристосування.

Рекомендовано консультуватися з представниками громадських об'єднань людей з інвалідністю чи інших суб'єктів, які представляють інтереси таких людей, щодо обрання та обстеження транспортних засобів для отримання від них фахової інформації щодо доступності відповідних транспортних засобів та/або заходів з їх розумного пристосування.

Рішення про залучення до евакуації населення транспортних засобів варто приймати лише після того, як буде з'ясовано, що вони інклюзивні або максимально розумно пристосовані. Не забувайте запитати людину з інвалідністю, яким видом транспортного засобу їй зручніше евакуюватися, якщо є вибір таких засобів.

Доцільно придбавати шкільні автобуси, пристосовані для перевезення осіб, які користуються кріслами колісними, оскільки саме такі транспортні засоби передусім використовують для евакуації населення.

37 Наказ МВС України «Про затвердження Методики планування заходів з евакуації» № 579 (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0938-17>

6.

Центри розміщення архітектурно доступні

Комісія з питань евакуації, на території якої заплановано розміщення евакуйованого населення, розробляє план приймання і розміщення у безпечному районі евакуйованого населення, який затверджує керівник органу, що створив відповідну комісію³⁸.

План приймання і розміщення евакуйованого населення має містити окремий розділ щодо приймання і розміщення осіб з інвалідністю, у якому зазначають³⁹:

- списки евакуйованих осіб з інвалідністю, які прибувають, за станціями висадки та приймальних пунктів евакуації;
- списки будинків і споруд закладів соціального захисту населення та приватних будинків, максимально зручних для розміщення осіб з інвалідністю;
- розрахунок і розподіл транспортних засобів для зустрічі і перевезення евакуйованих осіб з інвалідністю від станції (пункту) висадки до приймальних пунктів евакуації і далі до місць їх розселення;
- список органів соціального захисту та закладів охорони здоров'я безпечного району.

Центри розміщення евакуйованого населення повинні бути доступні для людей з інвалідністю таким чином, щоб вони могли користуватися такими об'єктами нарівні з іншими.

Під час планування заходів із життєзабезпечення евакуйованого населення, зокрема забезпечення водою, предметами першої потреби, житлом, медичними послугами і засобами, комунально-побутовими послугами, транспортом і потрібною інформацією, мають максимально враховувати потреби осіб з інвалідністю⁴⁰.

38 Наказ МВС України «Про затвердження Методики планування заходів з евакуації» N° 579 (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0938-17>

39 Там само.

40 Наказ МВС України «Про затвердження Методики планування заходів з евакуації» N° 579 (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0938-17>

Як засвідчила практика приймання евакуйованого населення під час війни 2022 року, важливе завдання комісії з приймання евакуйованого населення – залучення широкого кола партнерів, які перебувають або готові надавати допомогу на території регіону, який приймає, зокрема:

- міжнародні гуманітарні організації;
- громадські організації осіб з інвалідністю;
- благодійні та волонтерські організації;
- приватні фонди;
- приватний бізнес;
- депутати місцевих рад;
- інші суб'єкти.

Рекомендовано, щоб плани з евакуації населення передбачали лише доступні для людей з інвалідністю маршрути руху до збірних пунктів евакуації та способи евакуації і враховували види наявних у таких осіб порушень. У разі відсутності таких маршрутів і способів варто передбачати заходи з їх розумного пристосування.

Рекомендовано консультиватися з представниками громадських об'єднань людей з інвалідністю чи інших суб'єктів, які представляють інтереси таких людей, щодо обрання та обстеження зазначених маршрутів і способів для отримання від них фахової інформації щодо їхньої доступності та/або заходів з їх розумного пристосування до потреб осіб з інвалідністю.

Рішення про визначення таких маршрутів і способів варто приймати лише після того, як буде з'ясовано, що вони інклюзивні або максимально розумно пристосовані. Не забувайте запитати людину з інвалідністю, якими способами їй зручніше користуватися, якщо є вибір.

Додаток

«Тривожна валіза» для людей з інвалідністю

Створіть свою особисту «Тривожну валізу»!⁴¹

Рекомендовані елементи для включення до базового комплекту «Тривожної валізи»

- Вода та нешвидкопсувна їжа впродовж кількох днів.
- Додатковий акумулятор або зарядний пристрій для мобільного телефону.
- Радіо з живленням від батареї.
- Ліхтарик і додаткові батарейки.
- Аптечка.
- Свисток для сигналу про допомогу.
- Пилозахисна маска, щоб допомогти фільтрувати забруднене повітря та пластик.
- Плівка та клейка стрічка для укриття на місці.
- Вологі серветки, пакети для сміття.
- Гайковий ключ або обценьки для відключення комунікацій.
- Консервний ніж (якщо в наборі є консерви).
- Мапи місцевості.

Додаткові предмети, які варто додати до «Тривожної валізи»

- Ліки за рецептом і окуляри.
- Дитячі суміші та підгузки.
- Корм, вода та інвентар для вашого улюбленця.
- Важливі сімейні документи, такі як копії страхових полісів, записи про ідентифікацію та банківські рахунки в портативному водонепроникному контейнері.
- Готівкові гроші.
- Довідковий матеріал для надзвичайних ситуацій, як-от книга з надання першої допомоги.
- Вогнегасник.

41 Адаптовано на основі матеріалів, розміщених на офіційному сайті Міністерства внутрішньої безпеки Сполучених Штатів Америки. (2022). <https://www.ready.gov/disability>

- Спальний мішок або тепла ковдра для кожної особи. Подумайте про утеплення на час сну, якщо евакуація відбувається в зимовий період.
- Повна зміна одягу, включаючи довгу сорочку з довгими рукавами, штани та міцне взуття по погоді.
- Сірники у водонепроникному контейнері.
- Засоби особистої гігієни, зокрема засоби особистої гігієни для жінок і дезінфікуючі засоби для рук.
- Посуд, наприклад, паперові склянки, тарілки та інший разовий посуд, паперові рушники.
- Папір і олівець.
- Книжки, ігри, головоломки та інші заняття для дітей.

На додаток до базових речей «Тривожної валізи» ваш особистий набір повинен містити речі, які відповідають вашим індивідуальним потребам у різних надзвичайних ситуаціях. Подумайте про речі, якими ви користуєтеся щодня, і про те, які речі вам, можливо, потрібно додати до своєї «Тривожної валізи». Враховуючи пандемію коронавірусу COVID-19 і те, що під час евакуації ви можете опинитися в приміщеннях з великим скупченням людей, варто подбати про запас разових масок для обличчя на перший час.

Поради щодо підтримки стану здоров'я та ліків

- Запишіть і тримайте в легкодоступному місці ваші прізвище, ім'я, по батькові, адресу проживання та адресу, куди прямуєте, контактну інформацію лікарів, родичів або друзів, яких варто повідомити, якщо ви постраждаєте, і номер медичної декларації.
- Поговоріть зі своїм лікарем або фармацевтом про те, як ви можете створити екстрений запас ліків.
- Дізнайтеся в лікаря або фармацевта, як вам можна замовити рецепт, зокрема електронний, на рецептурні ліки онлайн або в населеному пункті, куди ви евакуюватиметеся.
- Візьміть із собою рецепт на рецептурні ліки (якщо він ще дійсний).
- Складіть список ліків, які ви приймаєте щодня та періодично.
- Запишіть інформацію про ваш діагноз, на що у вас алергія, про дозування та частоту приймання ліків, потребу в медичному забезпеченні.

- Візьміть із собою ліки для лікування ваших захворювань, а також безрецептурні ліки, такі як болезаспокійливі та жарознижувальні, антигістамінні та протидіарейні препарати.
- Якщо ваші ліки потрібно зберігати за спеціального температурного режиму, потурбуйтеся про наявність у вас переносного холодильника або пакета з хімічним льодом для охолодження ліків.
- Встановіть у себе на телефоні мобільний додаток MyPol і заповніть у ньому всю особисту інформацію. Ознайомтеся, як скористатися тривожною кнопкою SOS.

Поради для людей, які не чують і з порушенням слуху

- Візьміть із собою додаткові батарейки для слухового апарату.
- Подбайте, щоб у вас були ручка та папір (якщо вам доведеться спілкуватися з кимось, хто не знає жестової мови).
- Візьміть із собою ліхтар на батарейках для спілкування за допомогою жестової мови або читання з губ, особливо коли відключено електрику й темно.

Поради для незрячих або людей з порушенням зору

- Візьміть із собою додаткові окуляри та збільшувальне скло.
- Подбайте, щоб у вас був розмовний або брайлівський годинник.
- Складіть список ваших речей, зберігайте його в письмовому вигляді і в аудіофайлі на портативній флешці.
- Візьміть із собою білу тростину, якщо ви нею користуєтеся в повсякденному житті.

Поради людям з порушенням мовлення

- Якщо ви використовуєте пристрій допоміжного зв'язку чи інші допоміжні технології для спілкування, сплануйте, як ви будете евакуюватися з цими пристроями. Запишіть інформацію про моделі пристроїв, якими ви користуєтеся, і де ви їх взяли (придбали на такому сайті, купили в такому магазині та ін.).
- Подбайте, щоб у вас були ручка та папір (якщо вам доведеться спілкуватися з кимось без пристроїв допоміжного зв'язку).

- Сплануйте, як ви будете спілкуватися з іншими особами, якщо ваші пристрої перестануть працювати чи втратять інформативність, включаючи ламіновані картки з фразами та/або піктограмами.

Поради для людей з інтелектуальними порушеннями або порушеннями розвитку та їх супроводжуючих

- Тримайте портативні електронні пристрої зарядженими та завчасно завантажте на них потрібні відео, зокрема із заняттями.
- Придбайте запасні зарядні пристрої для електронних пристроїв і тримайте їх зарядженими.
- Візьміть із собою простирадла та шпагат або невеликий намет (щоб у разі потреби забезпечити миттєву конфіденційність).
- Візьміть із собою пару навушників із шумопоглинанням, щоб зменшити звукові подразники.
- Майте в наявності смаколики.

Поради для людей з фізичними порушеннями

- Якщо ви користуєтеся кріслом колісним, візьміть із собою насос і запасні камери, латки та клей для заклеювання таких камер у разі їх проколювання, а також додаткові рукавички.
- Покажіть іншим, як збирати, розбирати та керувати вашим кріслом колісним.
- Придбайте додатковий акумулятор для медичних або допоміжних пристроїв, що працюють від акумулятора. Якщо ви не можете придбати додаткову батарею, дізнайтеся, які агентства, організації чи місцеві благодійні групи можуть допомогти вам придбати її. Завжди тримайте додаткові батареї зарядженими.
- Якщо ви використовуєте ненадійний допоміжний засіб реабілітації, наприклад милиці, тростину або ходунки, треба їх завчасно полагодити або замінити ненадійні деталі.
- Якщо ви використовуєте подушку для сидіння, подумайте про те, щоб мати під рукою додаткову подушку.
- Завчасно домовтеся із сусідами або іншими людьми, які можуть допомогти вам, якщо вам знадобиться евакуюватися з будівлі.

Поради для супроводжуваних людей із хворобою Альцгеймера та пов'язаною з нею деменцією

- Не залишайте людину одну. Навіть ті, хто не схильний блукати, можуть робити це в незнайомому середовищі чи ситуації.
- Під час евакуації допоможіть впоратися зі зміною навколишнього середовища, прихопивши подушку, ковдру або інші зручності, які вони можуть втримати.
- Перебуваючи в притулку, намагайтеся триматися подалі від виходів і вибрати тихий куточок.
- Якщо є хвилювання, реагуйте на виражені емоції. Наприклад, скажіть: «Ти наляканий і хочеш додому. Нічого страшного. Я тут, з тобою».

